

At Congregation Ahavath Torah
Englewood, New Jersey

Weekly Parasha Insights

Kedoshim 5776

Harav Shmuel Goldin, Chief Rabbi
Rabbi Chaim Poupko, Associate Rabbi
Rabbi Morty Kuessous, Assistant Rabbi

Published by: Raphael Benaroya

Parasha Discussion

By: Rabbi Mordechai Gershon (Yeshivat Lev HaTorah, Ramat Beit Shemesh)

True Holiness

This week's parasha addresses a seemingly enormous task – that of achieving holiness. With a somewhat ambiguous statement, G-d charges the Jewish people with the words “kedoshim tihiyu” – you shall be holy. Yet, we must take a moment to ponder what this means. How does one become holy? What is real holiness?

This question is at the root of a great debate among some of the classical commentators. Rashi explains that G-d wants us to separate from forbidden sexual relationships. Apparently, holiness stems from the designation of specific people as suitable for a relationship that is uniquely between two people to the exclusion of others. We may glean the following understanding of what it means to be holy from this idea. To be holy means to be special. The relationship of marriage is sacred due to the bonding of two individuals who share an exclusively special connection with one another.

We can derive from here that holiness means a sanctified space or connection. There are places and times that are special, unique, sanctified, and holy. The land of Israel is holy, or special and unique, in comparison with the other lands of the Earth. The Beit HaMikdash is sacred, special, and unique in comparison to other buildings, which are merely physical edifices. The Beit HaMikdash is the meeting place between G-d and man. Shabbat and the holidays are sanctified times that stand apart from the rest of the week. They are times of separation from our busy schedules and time to connect with Hashem, loved ones, and community.

Holiness is created when one breaks away from his nature and transforms the mundane into something special and unique. In fact, each of the commandments that appear in the beginning of the parasha require the Jewish people to conduct themselves in a way that was fundamentally *different* than the nations among whom they were to dwell. Those nations lacked marital integrity, a moral code, a proper justice system, and a belief in one G-d who seeks to make us the best that we can be.

Another interpretation of holiness is offered by Ramban. According to Ramban holiness doesn't mean to separate from that which is forbidden, as Rashi explained, but rather to separate to some degree from that which is permissible. This doesn't mean that we are supposed to live as recluses or hermits. Judaism actually embraces engagement with the physical world. Rather, it means that one should not overindulge in physical pleasures, which inevitably will distract one from the primary goal of existence in this world – to perfect ourselves and the world through bringing the Torah and its directives into fruition. Holiness is the decision to make one's life distinct by separating himself from the attractions and distractions of this world which, although not inherently negative, can bring about the negative outcome of causing one to lose his focus of the ultimate goal. Holiness is knowing when to disconnect from the material in order to infuse it with spirituality.

A third explanation that I would like to suggest is that holiness relates to two elements, both of which are reflected in this week's parasha. The first is obvious and would be guessed by most. Holiness is demonstrated by those who are committed to drawing close to Hashem. Shabbat and Kashrut (two such mitzvot that appear in the parasha) are prime examples. One who wishes to be holy must engage in specific religious behaviors that enable him to connect to G-d, who simultaneously fills and transcends our perceived reality. Yet, holiness does not end there. In order to be holy one must also seek out the other element of holiness. This is defined by those mitzvot that govern our interpersonal relationships. It is so fascinating that the majority of the numerous commandments found in this week's parasha deal with how we treat others, such as having honest business dealings, taking care of those who are less fortunate, not speaking negatively of others, and loving one another. Parashat Kedoshim teaches us that in order to be kadosh, holy, one must be concerned not only about his relationship with Hashem, but equally concerned about his relationship with others.

מאורות בפרשה (רפאל בן-ארוי'ה)

"דְּבַר אֵל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַת אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים תְּהִיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (י"ט ב')

הפרשה פותחת בדרישה "קדושים תהיו כי קדוש אני וגו'", ומסיימת (כ' כ"ו) "והייתם לי קדושים כי קדוש אני". גם פרשת שמיני (י"א מ"ד) מסיימת "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני". הדרישה נדמית לכאורה תובענית וכמעט בלתי ניתנה להשגה. ויש לשאול במי המדובר? מהי קדושה? מתי מגיעים לקדושה?

הרב ה"נצי"ב" מוולאז'ין, מגדולי הפרשנים האחרונים דרש שהנוסח "דבר אל עדת בני ישראל" חוזר פעמים מספר בתורה, אך בקדושים מוצאים נוסח מיוחד שאומר (י"ט ב') "דבר אל כל עדת בני ישראל" שאומר דרשני. הוא מפרש ש"אל כל" מדבר "אל כל אחד ואחד מישראל" כלומר, לא אל העדה כאחד, אלא אל כל אחד ואחד שמהם מורכבת העדה. על פי כך ענין "קדושה" שונה לכל אדם ואדם מתוקף טיבו, טבעו, יכולתו והבנתו. ולמרות שהמצוות שוות לכל אחד ואחד, עם הארץ ותלמיד חכם, נער וזקן וכדומה כל אחד חייב לחתור לקדושה ע"פ יכולתו, וכך שכל אחד יכול להשיג קדושה.

רבו המפרשים בהגדרת הקדושה. רש"י מפרש "קדושים תהיו - הוּו פרושים מן העריות". הרמב"ן רואה בקדושה מושג כללי ורחב יותר ובעיקרו לקדש עצמו במותר לו ולא יביא עצמו לידי יתרה (excess) אפילו במותר ושלא יגיע למצב של "נבל ברשות התורה".

אוסף היבט אחר בענין. נאמר במלאכים "בורא קדושים" וכן "עושים באימה וביראה רצון קונם" כלומר, רצון קונם הציווי עליהם הנעשה ביראה מביאים לקדושה. וכן אנו אומרים לפני מצות עשה "ברוך אתה ד' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו ...". וכן גם "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ... ורוממתנו ... וקדשתנו במצותיך" דהיינו, האדם מקדש את עצמו ע"י עשיית מצות ד'. והדבר נכון גם למצות עשה וגם למצוות ולא תעשה. שנאמר (מס' קידושין דף ל"ט): "ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה". מוסיף ע"כ ה"אור החיים" (שם): "והוא מאמר הכתוב קדושים תהיו במצות עשה 'בבא עבירה לידו שיתרחק מעשות', ובוה קיים מצות עשה שנצטוו במאמר קדושים תהיו, והוציא זכרון מצוה זו בלשון זה של קדושים, לומר שכל המקיים מצוה זו נקרא קדוש, והוא מאמרם ז"ל (ויק"ר פכ"ד ירושלמי יבמות פ"ב ה"ד) ג"כ. ולטעם זה דקדק לומר אל כל עדת בני ישראל, לומר כי מצוה זו שמצוה קדושים תהיו היא מצוה שישנה בכל אדם, שכל איש ישראל בקיימו מצוה זו קדוש יאמר לו, ואין הדרגה בישראל שתהיה נמנעת מהשגה זו".

ונסיים בהבחנה לשון "קדושים תהיו" - לשון עתיד, ופירשו ע"כ חכמים שאין הפסק למצוה זו, שהאדם רק יכול לחתור לקיום 'קדושים תהיו' כל ימי חייו ובכל המצבים וזו גם חובתו שאין שיעור ואין הפסק זמן בדרישה לקיום מצות ד' שעשייתן מקור הקדושה.

"קְדוּשִׁים תִּהְיוּ פִי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם" (י"ט ב')

איך מגיעים למצב של קדושה? ברש"י: "קדושים תהיו - הוּו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה", הרמב"ן חולק על רש"י ומביא את דברי התורה כהנים שם נאמר "פרושים תהיו, וכן כתיב לעיל בפי שמיני (י"ב ג'): "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים". הרמב"ן מביא כאן את הטיעון עליו נסמך רש"י ואומר שלפי דעתו אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי רש"י, אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד שבעליה נקראים פרושים. ומהי אם כך פרישות ע"פ הרמב"ן? ראה לשונו (י"ט ב'): "התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה."

לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות. ימעט במשגל, כענין שאמרו (ברכות כ"ב א') שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, ולא ישמש אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו. ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדבר ו' ה') הנזיר קדוש, ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנח ובלוט. וכן יפריש עצמו מן הטומאה, אף על פי שלא הוזכרו ממנה בתורה, כענין שהזכירו (חגיגה י"ח ב') בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, וכמו שנקרא הנזיר קדוש (במדבר ו' ח') בשמרו מטומאת המת גם כן. וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס, כענין שהזכיר הכתוב (ישעיה ט' ט"ז) וכל פה דובר נבלה, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו."

"אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֵת שַׁבְּתֵי תִשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם" (י"ט ג')

ובעשרת הדברות בפי יתרו (כ' י"ב) כתיב: "כבד את אביך ואת אמך" שם "כבוד" ובפרשתנו "יראה", שם מקדימה התורה האב לאם וכאן מקדימה התורה האם לאב. למה? ומה ענין השבת לכאן? ועוד, למה מוסיף "אני ד' אלקיכם"?

ומפרש רש"י: "אמו ואביו תיראו - כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים, ואת שבתתי תשמרו - סמך שמירת שבת למורא אב, לומר אף על פי שהזהרתך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצות."

"אני ה' אלקיכם - אתה ואביך חייבים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. איזהו מורא, לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד, מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא."

"וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ: וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצְרֵי אֲרָצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאת שְׂדֵךְ לְקַצֵּר וְלִקְט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֹט" (י"ט ח'-ט')

מה ענין סמיכות הוראת פאה ולקט (ליתן לעני ליטול התבואה הגדלה בקצה שדהו וגם ליטול שבליים שנופלים בשעת קצירה) לזה העונש החמור שבחמורים של כרת? כי מה אכפת לו לאדם שכבר קיבל עונש כרת מלעשות מצות הקציר?

ותאיר לנו חכמת ה"אור החיים" הדורש בדרך ח"ן באילו המילין (שם): "וטעם סמיכות מצוה זו לעונש כרת. אולי שרמז שלא יאמר אדם אם הזיד ונתחייב כרת מעתה אין לשמור עצמו מכל אשר יזדמן לפניו במעשה הרע כי כבר נתחייב כרת, לזה אמר ובקצרכם את קציר ארצכם פירוש כשגרם עד שנקצר קציר ארצו שהוא כרת, האמור בסמוך לא תכלה פאת שדך לקצור אותה במעשים רעים אחרים. והודיע בזה שלא תכרת כל הנפש אלא הענף שבו רמוז מצוה זו, ועדיין ישנה לראות אחרים דבוקים בשורשים, כי כל נפש ישראל יש לה שרשים למעלה כנגד כל מצות התורה."

ומוסיף ה"אור החיים" (שם): "ואמר ולקט קצירך וגו', פירוש אפילו בענף החטא עצמו לא יוסיף לחטוא, כי יש לך לדעת מאמר הרב האר"י ז"ל כי בטבע הקדושה להשאיר במקום שתהיה בו רושם. ואם כן הגם שנכרת עדיין יש השארות הקציר שם, והוא שצוה עליו ולקט קצירך לא תלקט ברוב פשעים, כי ה' חפץ שבאמצעות הלקט הוא יתעורר וישוב בתשובה לפני ה' וירחמהו, כי הלא תמצא שאמרו ז"ל (יומא פ"ו א') שאפילו עבר אדם על כריתות ומיתות בית דין תשובה וכו' מכפרין, וכמאמר הנביא (הושע

י"ד): 'שובה וגוי' עד ה' אלקיך' ודרשו ז"ל (שם) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד פירוש שהגם שנכרת החוט המחבר עד כסא הכבוד ולא נשאר אלא חלק קטן בקרבו התשובה מגיעתו עד כסא הכבוד". חזק.

"לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו" (י"ט י"א)

וברש"י (שם): "לא תגנבו - אזהרה לגונב ממון, אבל לא תגנוב (שמות כ יג) שבעשרת הדברות, אזהרה לגונב נפשות, דבר הלמד מענינו, דבר שחייבין עליו מיתת בית דין".

ה"כלי יקר" מאיר בדבריו שעבירה גוררת עבירה ומפרש (שם): "לא תגנבו וגו'. בגונב ממון הכתוב מדבר שהרי נאמר ולא תשבעו בשמי לשקר, לומר שאם גנבת סופך לכחש ואם כחשת סופך לשבע לשקר והרי אין נשבעין על כפירת קרקעות ועבדים אלא ודאי בגונב ממון הוא מדבר, ולכך הזכיר לשון רבים להזהיר גם את החולק עם הגנב כי גם הוא שונא נפשו כי סתם ממון יש בו כדי חלוקה, אבל גונב נפש מסתמא אין בו כדי חלוקה אף על פי שעומד למכור שמא לא ימצא קונים על כן על הרוב שאין שנים משתתפים בגניבת נפש ממש על כן נאמר בו (שמות כ' י"ג) לא תגנוב, וכן לא תעשוק מדבר בהשוכר את הפועל ואין שנים שוכרים פועל אחד בשותפות לכך נאמר לא תעשוק לשון יחיד".

"ולא תשקרו איש בעמיתו" (י"ט י"א)

המגיד מקלם מפרש בשקרו שהוא גרוע מן הגנב והגזלן. וזה למה? שאומר: הגנב גונב בלילה, ואינו גונב ביום כי הוא חושש שיתפס. הגזלן גוזל ביום וגוזל בלילה שמפחד רק מן הרבים ולא מן היחיד. השקרן לעומתם משקר ביום, משקר בלילה, משקר ליחיד, ומשקר לרבים.

"ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (י"ט י"ח)

אומר הבעל שם טוב" כתוב "די צלך" - שד' הוא כצילו של האדם שעושה על פי שעושה האדם - כך מתנהג הקב"ה עמו "מדה כנגד מדה" בדיוק מוחלט. איך שנוהג האדם כלפי אחרים כך נוהג הקב"ה עמו. אם אוהב אפילו את שאינם ראויים לאהבה יאהבנו הקב"ה אפילו אם הוא עצמו אינו ראוי. וכך נוכל לקרוא את הפסוק בחלוקה לקטעים כדלקמן: "ואהבת לרעך" היות "כי כמוך אני ד'". כמו שאתה מתנהג לאחרים כך "כמוך" אתנהג אני עמך.

"ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (י"ט י"ח)

אומר ה"כלי יקר": "ואהבת לרעך כמוך. אמרו חז"ל (בראשית רבה כ"ד ז') זה כלל גדול בתורה. ובמסכת שבת (ל"א א') מעשה בההוא גר שאמר למדני כל התורה כשאני עומד על רגל אחת ולמדו הלל פסוק ואהבת לרעך כמוך 'כל דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך פירושא זיל גמורי'. וכפי הנראה שהגר היה גר צדק ולא היה מהתל התולים לומר בדרך שחוק שילמדו כל התורה בעוד שהוא עומד על רגל אחת ממש, אלא ודאי ביקש ממש שיעמיד לו כל מצוות התורה על יסוד אחד דהיינו רגל אחת אשר עליו יעמיד לו כל המצוות כדי שלא יבוא לידי שכחה המצויה בגר אשר לא למד מנעוריו כלום ממצוות התורה, על כן ביקש ממנו שימסור לו כלל אחד הכולל כל התורה ועל דרך המליצה אמר כשאני עומד על רגל אחת, וכוונתו למסור לו דבר הנאמר מהרה בלשון קצר והיינו גם כן יסוד ורגל אחת ועל ידי שיזכור כלל זה יזכור את כל מצוות ה"י".

"לא תקם ולא תטר את בני עמך" (י"ט י"ח)

מה ההבדל בין "נקמה" ונטירה"? ברש"י (שם): "לא תקם - אמר לו השאילני מגלך. אמר לו לאו. למחר אמר לו השאילני קרדומך. אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה, אמר לו השאילני קרדומך. אמר לו לאו. למחר אמר לו השאילני מגלך. אמר לו הא לך ואיני כמותך, שלא השאלתני. זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלבו אף על פי שאינו נוקם".

ומה ענין הסמיכות של "לא תקום ולא תטור" ל"ואהבת לרעך כמוך"? וע"כ דורש ה"אור החיים" (שם): "לא תקום וגוי. רז"ל (תו"כ כאן יומא כ"ג א') אמרו נקימה הוא שעושה לו כמעשהו הרע נטירה שלא יאמר לו לא אעשה לך כמעשיך. וכפ"ז נתן טעם הכתוב למצוה זו בסמיכות ואהבת לרעך כמוך, פירוש כי ה' חפץ שתהיה אוהב רעך כמוך ואם אתה אומר לו כן הרי גלית דעתך כי טמון היה בלבד מעשהו בלתי הגון לך, ונתן טעם לדבר אני ה', פירוש על דרך אומרם (זוהר ח"ג ט"ז) שבאמצעות יחוד הלבבות מתייחד שמו יתברך להיות שכנסת ישראל הם ענפי שם הוי"ה ב"ה דכתיב (דברים ל"ב) כי חלק ה' עמו".

סיפורי צדיקים

(מספר פרפראות לתורה, הוצאת אומן, ירושלים)

דברים כדרבונות בזכות אחדות ישראל

יום אחד באה חבורת יהודים חרדים אצל הגאון רבי חיים מולאזין ותבעה ממנו שיטיל נידוי וחרם על כמה "משכילים" בעירם המזלזלים במצוות בריש גלי, ומשמישים דוגמא רעה לרבים מבני המקום.

דחה רבי חיים בתקיפות את דרישת החרדים, ובין השאר אמר להם: בפתח פרשת קדושים אנו מוצאים שלושה פסוקים רצופים המסתיימים בהכרזה "אני ה' אלקיכם" (י"ט ב'ד') ולא בכדי הוא - שכן שלושת פסוקים אלה מתכוונים כאן כנגד שלושה סוגים שונים של יהודים.

ותחילה התורה פונה אל היראים והחרדים לדבר ה', המדקדקים במצווה קלה כבחמורה, וקוראת להם "קדושים תהיו אני ה' אלקיכם" (י"ט ב') - המשיכו לחיות חיי קדושה ותזכו לקרבת ה'. אחרי כן התורה פונה אל היהודים הבינוניים המקיימים כראוי את המצוות הגדולות ככיבוד אב ואם ושמירת שבת, ואומרת להם "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם" (י"ט ג') בזכות המצוות הגדולות שאתם מקיימים תזכו להסתופף בצל השכינה, ולבסוף התורה פונה אל העומדים בקצה המחנה שרק חוט דק מקשר אותם אל היהדות וקוראת אליהם "אל תפנו אל האלילים אני ה' אלקיכם" (י"ט ד') גם אם נטשתם חיי תורה וקיום מצוות אל תקרעו את החוט הדק הקושר אתכם אל עמכם, ואל תמירו חלילה את דת אבותיכם ובכך תהיו גם אתם כחלק בלתי נפרד מעם ה'.

אמתי עובר אדם עובד על "לא תגזול"

הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק כיהן כרב ראשי בארץ ישראל בשנים שלאחר מלחמת העולם הראשונה, בצד גדולתו בתורה כנגלה ובנסתר נודע בכל חוגי היישוב היהודי באהבת ישראל מופלגת, וביתו בירושלים ברחוב הנושא את שמו היה פתוח לרווחה בכל שעות היום והלילה למתן עצה טובה ולתשובה בכל ענייני דת ודין.

יום אחד נכנס לחדרו של הרב אדם אחד שביקש לשאול שאלה בהלכה. שאל אותו הרב קוק בנועם לשונו: "במה מתעסק מר? הנני פקיד בעיריית ירושלים" השיב האיש קצרות. והשפיל מבטו נוכח פני הרב, באותו רגע נשמע צלצול שעון הקיר בחדרו של הרב, ומחוגי השעון הראו שהשעה היא עשר בבוקר.

קודם שאשמע את שאלתך, אמר הרב, עלי לשאול אותך שאלה נוספת: "האם נטלת רשות מן הממונים עליך בעבודה, לעזוב את המשרד בשעה זו? פני האיש החווירו נוכח השאלה הבלתי צפויה של הרב הראשי, ולאחר השתהות קלה השיב בגילוי לב "עלי להודות שלא נטלתי רשות מאיש לעזוב עכשיו את מקום עבודתי, והאמת היא שכל העובדים בעירייה נוהגים לסדר עניינים פרטיים שונים בשעות העבודה".

הרב קוק נסער מדברי האורח שלפניו, ואמר לו בפסקנות, "צר לי שלא אוכל להשיב על שאלותיך בשעה זו. אני מזמינך לבוא אצלי בכל שעות היום והלילה לאחר תום עבודתך, ואשיב לך כרצון על כל שאלה, אולם עליך לדעת, שלפי ההלכה פנייתך אלי בשעה זו היא בגדר של גזל שהרי אתה מקבל שכר על כל רגע משעות העבודה ואין ברצוני לשתף פעולה עם עובר עבירה.

על מה נאנח רבי ולולה מזברז?

מעשה ברבי ולולה מזברז, רבי בנימין זאב (צעיר בנו של רבי יחיאל מיכל מזלוצוב) שהיו בידו עשרה רובלים וביקש לשמרם במקום בטוח מפני עיניהם של גנבים וחומסי ממון של אחרים. מה עשה, הלך לבית הכנסת והניח את שטרות הכסף שבידו בין דפי חומש אחד, ליד הפסוק "לא תגנוב" שבעשרת הדיברות (שמות כ' י"ג).

בא אדם לעיין בחומש, ונתגלתה לו המציאה הלא צפויה. נטל לעצמו חמישה רובלים, וחמשת הרובלים הנותרים שם בין דפי החומש, ליד הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" שבפרשת קדושים (וי"ט י"ח). לימים חיפש רבי ולולה את עשרת הרובלים שהניח ליד "לא תגנוב" ולמגינת לבו לא מצא דבר, חזר וחיפש בדקדוק רב בין דפי החומש, ומצא חמישה רובלים שלא במקום שהניחם. אותה שעה נאנח רבי ולולה אנחה עמוקה, ואמר "מה ירוד אני לעומת אותו אדם שמצא את כספי. הנה אני כשהיה הכסף ברשותי לקחתי הכול לעצמי ולא דאגתי כלל לאחרים, ואילו איש זה שהכסף הגיע לידי, נטל לעצמו רק חמישה רובלים, וקיים כראוי את הכתוב "ואהבת לרעך כמוך".

DEDICATIONS

לעילוי נשמת

חביבה בת זהרה ז"ל לבית אביטל

לשמחות

Mazal Tov Eddie Greenstein on the birth of a healthy baby boy to his children Sara and Clemy Jajati.

Mazal Tov also to Deena Greenstein and the honored aunts and uncle Lilli, Jacob and Samantha.

For dedications please email asaftamir@verizon.net one week in advance

בענין שנאה ואהבה לזולת

”לא תשנא את אחיך בלבבך וגו’ ואהבת לרעך כמוך” (וי”ט י”ז-י”ח)

זהירות בכבוד חבירו ובממונו

אומר הרמב”ם (הלי דעות ו’ ג’): ”המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא” ועוד (שם הלי”ח): ”כך אמרו חכמים המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, לפיכך צריך אדם להזהר שלא לבייש חבירו ברבים בין קטן בין גדול, ולא יקרא לו בשם שהוא בוש ממנו, ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו”. דורש הרמב”ם זהירות יתירה בכבוד חבירו - שלא יעשה דברים כל שהן לבייש את חבירו ולהפחית מכבודו. הרמב”ם לא מפסיק בכבוד חבירו אלא מביא דרישה יתירה ע”פ התורה. ובלשונו (שם הלי”ג): ”מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממונו עצמו ורוצה בכבוד עצמו”. וזהו שמיחס הרמב”ם חשיבות יתירה לכבוד וממונו חבירו מצאנו בדברי התנאים (אבות ב’ י’): ”רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך, (שם, ב’ י”ב). ר’ יוסי אומר יהא ממונו חברך חביב עליך כשלך”, ואמרו החכמים מילת ”חביב” שהיא יותר מרק סתם זהירות בכבוד ובממונו חבירו, אלא מורה על מדרגה נעלית יותר בדרך לאהבת חבירו.

ברור ומובן שאי אפשר שישנא אם צריך לאהוב לרעהו. אם כך, למה מקדימה התורה (וי”ט י”ח) ”לא תשנא את אחיך בלבבך” .. ואח”כ ”ואהבת לרעך כמוך”? ועוד, ומה בין ”אחיך” ל”רעך”? ולמה אומר הכתוב ”לרעך” ולא ”את רעך”?

לא תשנא אפילו בלב

התרגום יונתן בן עוזיאל מדקדק במילה ”בלבבך” ומתרגם ”לא תשנא את אחיך בלבבך” כך: ”לא תמללון שעיעא בפומכון למיסיני את אחוכון בלבבכם” ובלשון הקודש: ”לא תדברו דברי חלקקות בפיכם ותשנאו את אחיכם בלבבכם”. וכדומה אומר גם הרמב”ן (וי”ט י”ז): ”בעבור שדרך השונאים לכסות שנאתם בלבם כמו שאמר (משלי כ”ט כ”ד) ”בשפתי ינכר שונא”. וברשב”ם (שם): ”לא תשנא את אחיך בלבבך - אם גמלך רעה לא תתראה לפניו כאוהב (בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו), לא טוב הדבר אשר אתה עושה, אל תשנאהו בלבבך אלא הוכיח ותוכיחהו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום”.

גם ה”אור החיים” מגנה הסוחר משא שנאה בליבו אפילו אם היה ניזוק ממנו, באומרו (שם): ”לא תשנא את אחיך וגו’. פירוש אם נסבב מאחיד דבר הגורם לשנאתו לא תשנאהו בלבבך אלא בפיד דבר אליו תוכחות על אשר ככה סבב, והוא אומר הוכח וגו’. ואומרו ולא תשא עליו חטא, פירוש לא תחליט בדעתך שמה שנסבב מאחיד ברשע עשאו ועודנו עומד בחטאו עמוס על שכמו אלא תהיה דן אותו לכף זכות, ותוכיחנו ועל ידי התוכחה יהיה אחד מבי דברים, או יתן אמתלא להנעשה ואין חטא, או יתחרט על הנעשה וישוב לבל עשות כדבר הזה, והרי הוא כריע כאח לך”.

ע”פ דברי חכמים אלו יומתק לנו להבין שהתורה מקדימה איסור שנאה שבלב למצות אהבה שלא יחשוב שיוכל ליצא ידי חובה במראית אהבה אם אין תוכו כבדו כשעושה מעשים הנראים לכל כאהבה אבל אינה אמיתית כי עדיין מחזיק בלבו שנאה לזולתו.

מה בין ”אחיך” ל”רעך”

ונמשיך במסילה להבין למה נקטה התורה לשון ”אחיך” בשנאה ו”רעך” באהבה. נקדים בתרגום יונתן על ”ואהבת לרעך כמוך” שאומר: ”דמן אנת סני לך לא תעביד ליה” ובלשון הקודש: ”מה ששנא לך אל תעשה לו (לחברך)”.

ואומר המהר”ל (נתיבות עולם, נתיב אהבה) שגם התורה יכולה להבין שדרישה זו קשה וכי היא משימה כבידה שאדם יאהב את חבירו ואפילו רעהו הקרוב כאת עצמו. מן הסביר שיתכן להביא אדם במצווה לפחות לא לשנא את אחיו שכן יחסי אהבה ומחילה

שוררת בין שארי בשר שדומים ומורגלים זה עם זה. ואחרי ששינו המצווה לא לשנוא לאחיו והתרגל לקיימה אפשר לדרוש עכשיו להמשיך באהבת רעו שאינו אחיו. וזהו שאמרו רז"ל: זה כלל גדול בתורה, ע"פ מסי' שבת (ל"א ע"א) מעשה בההוא גר שאמר למדני כל התורה כשאני עומד על רגל אחת ולמדו הלל הפסוק ואהבת לרעך כמוך "כל דעלך סני לברך לא תעביד ואידך פירושא זיל גמור".

הלל הבין שיהיה קל יותר לדרוש מהגר מצד השליחה לשנאה, להמנע לפחות ממנה מאשר לתובעו בחיוב אהבה.

לאהוב בטוב לרעהו

עדיין יש לתמוה, למה לא אמרה תורה ואהבת את רעך כמוך? וכן מקשה הרמב"ן ודורש (י"ט י"ח): "וטעם ואהבת לרעך כמוך - הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולמד חייד קודמין לחיי חברך (ב"מ ס"ב א') אלא מצות התורה שיאהב חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב. ויתכן בעבור שלא אמר "ואהבת את רעך כמוך", והשוה אותם במלת "לרעך", וכן ואהבת לו כמוך (פסוק ל"ד) דגר, שיהיה פירושו להשוות אהבת שניהם בדעתו, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל יחפוץ שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת ובחכמה, ולא שישוה אליו אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו ולא יתן שיעורין באהבה. ועל כן אמר ביהונתן (ש"א כ' י"ז) כי אהבת נפשו אהבו, בעבור שהסיר מדת הקנאה מלבו ואמר (שם כ"ג י"ז) ואתה תמלוך על ישראל וגו'".

ביטול האנוכיות תנאי לאהבת הזולת

יש לתמוה מדוע נתיחדה מצות "ואהבת לרעך כמוך" יותר משאר המצוות ולהיות שהיא כלל גדול בתורה. אפילו יש לומר שהיא יסוד אחד לכל המצוות בין אדם לחבירו ואולי לכל המצוות כולם. וראה שהכרובים במקדש היו פורשים כנפים כלפי מעלה כנגד המצוות שבין אדם למקום, אך פניהם איש אל אחיו כנגד מצוות שבין אדם לחבירו.

ראיתי בגליון "המאיר" (לאגודת אהבה ואחיה שנישאה היה הרה"ג ר' עובדיה יוסף זצ"ל, גליון 1583) שמביא בשם הבעש"ט על הדרך המוליקה לשער אהבת הזולת בזה"ל: "מפרש הבעל שם טוב על הפסוק "אנכי עומד בין ד' וביניכם" שבטבע האדם שיש בו אנוכיות, והאנוכיות עומדת בין ד' וביניכם, והיא מחיצה המפסקת בין יהודי להשי"ת. נמצא כי הדרך להגיע לכל התורה היא ע"י ביטול האנוכיות! ויש בזה מדרגות זו למעלה מזו, החל מ-ואהבת לרעך כמוך וממנו מטפס ועולה עד שמגיע ל-ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודיך, שהיא המדרגה הגבוה מכולם. וכמאמר חז"ל, שאהבת ישראל היא סגולה לאהבת ד', שכל עוד שהאדם לקוי באנוכיות, אינו יכול להגיע, לא לאהבת ישראל ולא לאהבת ד', וראשית ביטול האנוכיות היא ע"י אהבת ישראל! ולכן ואהבת לרעך כמוך, הוא כלל גדול בתורה, שמביא יהודי למדרגות גבוהות ביותר בתורה.

ופנימיות הענין הוא כמו שנתבאר בספר הק' "פרי הארץ" מהרה"ק מויטבסק זי"ע, שכל עניני הרגשת אהבת ד' ויראת ד' והתענוג בעבודת ד' הם עדיין בגדר המורגש והמושג ואין זה דבקות אמיתית. הדבקות האמיתית היא הביטול הגמור בבחינת אין, שמרגיש שאינו כלום ואין לו שום זכות קיום עצמית בלתי מהשי"ת שאתה מחיה את כולם, וכענף המחובר לעץ ויונק חיותו ממנו שאם יכרת מהעץ אבדה כל חיותו.

מדרגה זו של ביטולו המוחלט של ה-אני היא הדביקות האמיתית, מה שאין כן כל עניני אהבת ד' ויראת ד' שהם בגדר, המושג והמורגש, אינם נחשבים לכלום נגד זאת המדרגה. והיינו שהתורה ניתנה במדרגות גבוה מעל גבוה, שיש מדרגה של אהבת ד', ויש מדרגה של יראת ד', וגבוה מעל גבוה היא המדרגה של אין, שהוא בטל ומבוטל לחלוטין להשי"ת, המשפיע ואין לו זכות קיום בלעדיו.

וזהו ענין מאמר ר' עקיבא שהכלל גדול לכל התורה הוא ואהבת לרעך כמוך, שהשער ליכנס לזה הוא ע"י המידה של ביטול האנוכיות ואהבת הזולת, ממנו יגיע לכל התורה ולכל המדרגות הנשגבות. שכאשר יהודי עמל לבטל מידת האנוכיות, בעמלו זה הריהו מסוגל להגיע לכל המדרגות שבתורה עד הגבוהות ביותר! אבל אם אינו עובד כלל לעקור האנוכיות אז אינו יכול להגיע בכלל לקבלת התורה.

אהבת הזולת בדרך לאהבת ד'

הבחינה של ואהבת לרעך כמוך הוא תנאי מוקדם לאהבת ד'. שרק מאהבת ישראל יכול להמשיך להגיע לאהבת ד'. כדי להגיע ל"ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" צריך שיהיה בטל ומבוטל לגמרי להשי"ת וכאן חייב להיות ביטולו של העצמי האנוכי של האדם. שזהו פירוש מאמר חז"ל (ברכות ס"ג ע"ב): "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה" היינו, שמבטל את האנוכיות שלו לגמרי, ע"י ביטול האנוכיות מזדככת עבודתו ומסוגל לעלות במדרגות לאהבה. וביטול האנוכיות למד מאהבת רעהו שמחלוקת באה מאנוכיות ואי יכולת לעבור על מידותיו וזה מה שלמדנו שלפני קבלת התורה היו כ"כלל" אחד - "כאיש אחד בלב אחד", ואז יכלו לקבל התורה.

ראה דברי והנפלאים של ה"דעת תורה" (להרה"ג ר' ירוחם ליבוביץ זצ"ל, משגיח ישיבת מיר, ויקרא עמוד קע"ט) בזה"ל: "מצינו בחז"ל (ויק"ר ד' ו') "האיש אחד יחטא" (במדבר ט"ז כ"ב) תני רשב"י משל לבני אדם שהיו יושבין בספינה נטל אחד מהן מקדח והתחיל קודח תחתיו. אמרו לו חבריו: מה אתה יושב ועושה? אמר להם: מה אכפת לכם ולא תחתי אני קודח? אמרו לו שהמים עולין ומציפין עלינו את הספינה. הנה משלו חז"ל את הכלל ישראל לספינה אחת ונמצאת בים אשר כל הנמצאים בה כולם קשורים יחד באין כל קיום לפרט בלי ה"כלל" כל המציאות וכל הקיום של ישראל הוא אך ורק כלל ישראל ושלא בכלל אין כל מציאות וקיום ממש ובציור כמו שאנו רואים אילן שיש בו כמה וכמה פרטים אבל קיומו של כל פרט ופרט הוא בהכלל וכשכורתים אותו מהכלל הנה זה מיתתו ודאי כן הוא ממש הדבר בעם ישראל כי מציאות וקיום מכל אחד ואחד מכל פרט ופרט הוא הכלל והפרט כשאנו מחובר אל הכלל אינו מציאות והוא מת ממש הדבר הוא כ"כ פשוט ואין יודעים כלל מזה הולך הוא האדם תמיד וחושב במקומי אני קודח ואינו יודע כלל שהוא ב"כלל" שהוא בספינה.

וכן הוא גם היסוד של תורה וקבלת התורה, קודם קבלת התורה הי' צריך להיות כלל ישראל כנאמר (שמות י"ט ב') ויחן שם ישראל נגד ההר בלשון יחיד וכמו"ש ברש"י: 'כאיש אחד בלב אחד' כי הכלל ישראל קיבל התורה ולא כל הפרטים בשותפות אלא ה"כלל". הוא אשר אמר ר"ע כי ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה כי כל התורה כולה הנה סודה לשמור ולהחזיק שיהא "כמוך" וזהו ענין וחומר של כל הלכות נזיקין גניבה וגזלה וכדומה כי כולם מפרידי אלוף מפרידי ה"כלל".

גם הרבש"ע גם השראת השכינה הוא דוקא בה"כלל" 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (שמות כ"ה ח') דייקא לא אצל זה ואצל זה בשותפות אלא רק ב"תוכם" בה"כלל" כי זהו היסוד, כי כל המציאות והקיום הוא דוקא כלל ישראל ובתוך ה"כלל", ופרט אשר נפרד מן הכלל אין כל מציאות, מיתה ממש והדבר הוא כ"כ נורא עד שגם רק לשון רק משמעות של פרט ולא כלל אסור ממש להעלות על השפתים, הס מלהזכיר.

איתא בברכות (מ"ט) אמר שמואל לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל, תנן בשלשה והוא - אומר ברכו, אימא אף ברכו, ומ"מ נברך עדיף. ככה מבהיל הוא הדבר עד שמשמעות לבד של אי-כלל אסור להזכיר, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר (הגדה). עכ"ל.

איתא במס' עבודה זרה (מ"ה): "הרוצה לעקור ע"ז צריך לשרש אחריה" פירוש, שהרוצה לטהר מידותיו ישרש ממנו האנוכיות וכך יהיו כל מידותיו מתוקנות. מעתה ירווח לנו להבין שתיקון המידות והרחבת הדעת נדרשים להסיר קנאה וכעס ושנאה מלבו ויזכה ע"י כך שיבטל האנוכיות לקיים מצות אהבת הבריות ושיג הארה עוד ועוד לעלות במדרגות עליונות.